

ՄԱՆԿ

Տարեկան դիմը 10 րուբլ, կես տարվանը 6 րուբլ:
Առանձին համարները 5 կոպեկով:

Թիֆլիսում դրվում են միմյանի նման գրատառեր մեջ:

Օտարաբարացիք դիմում են աղյուսի
Тифлис. Редакция «Манка»

Խմբագրատունը բաց է առաջօրե 10—2 ժամ
(Բացի կիրակի և տոն օրերից):

Ցայտարարությունը ընդունվում է ամեն լիզուով:

Ցայտարարությունների համար վճարում են
կրպակային րուբլին 2 կոպեկ:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ում պարտավորությունն է—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒ-
ԹԻՒՆ՝ Նամակ խմբագրին: Ներքին լուրերը—
ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ: Հայոց խնդիրը Միա-
ցեալ ընկերություն: Մի գրագրություն: Նամակ
Թիֆլիսյանց—ՀԵՌԱՆԻՐՆԵՐ—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒ-
ԹԻՒՆՆԵՐ—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆՆԵՐ Մի կարևոր բա-
ցատրություն:

ՈՒՄ ՊԱՐՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ Է

Հայոց հասարակության մեջ դեռ չը կայ
մտաւոր կեանքի անհրաժեշտութեան պա-
հանջ, մեզանում գեղ ևս չէ կարելի իր
հայր ծարել մտաւոր կեանքի ասպարէզի
վրա գործելով: Մեզանում ամենամահաստատ
և ամենից քիչ վարձատրվող պարագաները
նրա մտաւոր կեանքի պարագաներն են:
Պաշտօնեան, արհեստաւորը, վաճառա-
կանը, փաստաբանը, բժիշկը,—բոլոր կա-
րող են իրանց ընտրած պարագաներով ապ-
րել և նրանով ապահովել իրանց ընտանիքը,
մինչև անգամ հարստանալ իրանց այդ պա-
րագաներով: Իսկ մտաւոր կեանքի մէջ ու-
ղիւն պէտք չունենալով, հասարակութիւնը
չէ էլ վարձատրում այն անձանց, որոնք կու-
ղենային իրանց նուիրել մտաւոր կեանքի
ասպարէզին: Այդ պատճառով, ինչքան էլ
լուսաւորված լինի հայը, եթէ նա անձնա-
կան կարողութիւն չունի, ապահոված չէ

նիւթապէս,—նա չէ կարող իրան նուիրել
մտաւոր գործունէութեանը: Փաստաբանի,
պաշտօնեայի, կոշկակարի, գինեւորման
մանրավաճառի, բժշկի, երկրագործի, բու-
նակիր մշակի պարագաները վարձատր-
վում են մեզանում, իսկ մտաւոր գործու-
նէութեամբ ապրողները՝ ուսուցչի, գերա-
սանի, հեղինակի, գասախօսի, թարգմանչի,
խմբագրի գործունէութիւնը չէ վարձա-
տրվում:

Այդ պատճառով աղքատ, չքաւոր, նիւ-
թապէս անապահով մարդը անկարող է մե-
զանում նուիրել իրան որ և է մտաւոր
գործունէութեան: Բայց մտաւոր կեանքը
ամեն հասարակութեան, ամեն ազգին ան-
հրաժեշտ է, եթէ այդ հասարակութիւնը,
այդ ազգը չէ կամենում յաւիտեական ան-
շարժութեան, մտաւոր խաւարի, խոր տը-
գիտութեան և նախապաշարմունքների մէջ
մնալ: Եւ ահա հասարակութեան այդ ան-
ընական դրութեան շնորհով մտաւոր գոր-
ծունէութիւնը դառնում է միմյան կարո-
ղութիւն ունեցող անձանց արտօնութիւն:
Միայն այն մարդը մեզանում կարող է նուի-
րել իրան մտաւոր կեանքին, ով անձնական
կարողութիւն ունի, կամ ով ուրիշ պարագա-
մունքից ստացած վարձատրութեամբ ապա-
հոված է: Գրա հետեանքն այն է որ մե-
տաւոր կեանքի ասպարէզի մէջ մենք չու-
նենք մասնագէտներ, չունենք մարդիկ ու-

րոնք կատարելապէս և միմյան իրանց գոր-
ծին նուիրված լինեն,—այլ մեր մտաւոր
գործունէութեան մէջ ունենք միայն սի-
րողներ:

Մեր ուսուցիչները, մեր վարժուհիները,
մեր գերասաններն ու գերասանուհիները,
մեր թարգմանիչները, մեր գասախօսները,
հեղինակներն ու խմբագիրները՝ իսկապէս
սիրողներ են միայն, քանի որ հայ հասա-
րակութիւնը չէ վարձատրում մտաւոր գոր-
ծունէութիւնը, աւելորդ համարելով մտա-
ւոր կեանքը:

Այդ պատճառով մեր ունեւոր դասի լու-
սաւորված մասը պէտք է հասկանայ, թէ
քանի որ չը կայ հայ հասարակութեան մէջ
ինքնաճանաչութիւն, չը կայ ամենամա-
հրաժեշտ մտաւոր պահանջների մասին
հասկացողութիւն,—նրա, այդ ունեւոր դա-
սի լուսաւորված մասի պարտքն է յանձն
առնել կատարելու այն բոլոր մտաւոր պաշ-
տօնները, որոնց յանձն չէ կարող առնել
կատարելու հայոց նոր սերունդի թէև լու-
սաւորված, բայց չքաւոր մասը:

Հասարակութիւնը աւելորդ է համարում
ապահովել իր դպրոցները, այդ պատճառով
դպրոցը միջոց չունի օրինաւոր տեսուչ և
վարժապետներ վարձելու: Այդ հասկանալով
ուսեւոր ընտանիքի որդին և աղջիկը, փո-
խանակ ամբողջ օրերը անգործ անցնելու,
պէտք է յանձն առնեն ձրի տեսչութիւն

և դասաւորութիւն յիշեալ դպրոցի մէջ:
Խմբագրի և գրողների աշխատութիւնը չէ
վարձատրվում, նրանով չէ կարող պարագել
թէև լուսաւորված, տաղանդաւոր, բայց
աղքատ երիտասարդ, այլ նա իր կտոր հա-
ցը ծարելու համար պէտք է գնայ փաս-
տաբան, հաշտարար դատաւոր դառնալ—
և մեր ուսեւոր դասին պատկանողները պէտք
է այնքան ազնուութիւն, պարտաճանաչու-
թիւն ունենան, որ իրանք յանձն առնեն
իրանց հաշուով լրացրել հրատարակութիւ-
նը, խմբագրի պաշտօնը, աշխատակիցների
պարտաւորութիւնը: Քատրօնը հասակ ա-
ռածների համար դպրոց է, բայց գերասա-
նի գործը չէ վարձատրվում թող հարուստ-
ները, ունեւոր տղամարդիկ, կանայք և օրի-
որդներ կազմեն մշտական սիրողների մի
խումբ, և տանն գործը, մինչև որ հասա-
րակութեան մէջ իր վարժին պահանջ դե-
պի թատրօնը և գերասանի ու գերասա-
նուհու աշխատութիւնը իր սկսի վարձա-
տրվել:

Մենք խօսում ենք, ի հարկէ, մեր հա-
սարակութեան ունեւոր դասի լուսաւորված
մասի վրա, զրանք միայն կարող են և
պէտք է լինեն պարտաճանաչ, պէտք է
կատարեն այն, ինչ որ դեռ ևս չէ կարող
կատարել ինքն հասարակութիւնը, նրանք
պէտք է հասկանան, թէ քանի որ չը կայ
հասարակութեան մէջ մտաւոր առաջադի-

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՄԻ ԿԱՐԵՒՈՐ ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆ

Միացեալ ընկերութեանց վերայ մեր ունեցած
համարումն, ինչպէս կը տեսնուի, հազարապա-
տիկ առաւել էր քան նմա աշխ մատաղով կանգ-
նող մի քանի անձանց կարծիքն այդ ընկերու-
թեան վերայ: Մեք առաւել քան դնոսա հակա-
ցած ենք, կարծեմք, թէ ընկերութիւնն, իւր
բնից անբարեացած բնութիւն և ամբն, ստացած
վարկովն, ամեն ուղղութեան բարեփոխմանը ըն-
դունակ էր և ազգին մէջ լաւ արմատ գտնելէն
վերջն կարող էր աշխատել ազգին համար, ինչ
եղանակաւ որ պատշաճ դատել: Զէնք կարող
ուրեմն աւելի յարմարագոյն մի ընկերութեան
դիմել մեր առաջարկութիւնն անելու համար,
քանի որ Միացեալ ընկերութիւնն ամբողջ ազ-
գին միութեան կապն կը նկատելինք, քանի
որ նա հզօրապէս գործելու ամեն հանգամանք-
ներն և կազմակերպութիւնն ունի: Եւ դարձեալ
ինչպէս հար էր նորա մօտն մի ուրիշ ընկերու-
թեան հիմնել կամ արդէն հիմնուածն ընդարձա-
կել: Ազգն կարող էր ուշադրութիւն իսկ անել
այն ամեն ընկերութեանց որք տունիլ պէս կը
բուսնին մեր մէջ: Ինչ աշխատութիւն, ինչ յա-
րատութիւն պէտք եղաւ, որքան անձինք ինք-
զինքնին նուիրեցին միմյան այդ ընկերութիւն-
ներն ազգին ծանօթացնելու համար և որք ծա-
ռայութիւններն այսօր չեն յիշել անգամ: Եթէ
Միացեալ ընկերութիւնն շարունակէր հասարա-
կութեան անստարգրութեանն ենթակայ լինելու
և նորա ոյժերն եթէ ամբողջ սպառէին, կը կար-
գէին արդեօք ունենք թէ գիրքին էր գտնել դար-
ձեալ նոյն անձնուր անձինքն որք ազգին մէջ
բարեխօսն կրկին մի ուրիշ ընկերութեան հա-
մար, ինչ պիտի մտածէր ազգին ընդհանրու-
թիւնն, ամեն ժամանակ նորաւոր ընկերութեանց
փայլուն և խաւարին տեսնելով:

Եթէ ծայրագեղ պահպանողականք տակաւին

լոկ նախնական ուսմամբ զազգն փրկելու յաւակ-
նութիւնն ունին և մի ուրիշ ընկերութեան կը
թողուն արուեստավարութեան հոգն, այս մի
պատճառաւ է լոկ մեր տուած խորհուրդն բա-
ցարձակապէս մերժելու համար, վասն զի ինչ-
պէս վեր բացատրեցինք, Հայաստանի այժմեան
նախնական կացութեան մէջ ուսման և գիտու-
թիւնը այն ստիպողականութիւն չունին ինչ որ
ուսինքն արդէն արուեստահմուտութիւն ունեցող ժո-
ղովրդի մէջ: Մեր ազգին այժմեան կացութեանն
նկատմամբ ինչ որ վեր խօսեցանք, հարկ չէ
վերստին կրկնել այս տեղ, բայց կը յաւելուք:
Եթէ ուսման և գիտութիւնն միմյան բաւա-
կան լինէին ամեն բարեք ստանալու համար, ա-
մենէն ուսեալ ժողովուրդներն այսօր ամենէն
հարուստ և երջանիկ ազգերն պէտք էին լինել
և գիտեմք որ այնպէս չէ:

Եթէ բոլոր այս գաղափարներն այնքան նոր
էին որ դարձագումն կը պատճառեն այսքան
Միթէ մեր ազգին մէջ քիչ անգամ քարոզած են
այս սկզբունքներն «Մասին» և «Արեւիկան» Մա-
մուլ ի Թուրքիա և «Մշակ» ի Ռուսաստան: Եւ
նոր է անշուշտ լսել այսպիսի մի կարծիք նոցա,
որք կանխակալ կարծեաց իւր լոկ և անխոր-
հուր արձագանք՝ չուսմանը, գիտութիւնը կը
բացազանչեն և կը քարոզեն, նոցա՝ որք եւրօ-
պացի մի անտեսագէտի գիրքն կը սերտեն թու-
թակի նման և կը զան իրեն նորութիւն նորա
պարունակածներն ցոյց կը տան մեզի, առանց
կասկածելու անգամ թէ գոցէ այդ գիրքն ու-
րիշներն ևս կարդացած են և ժամանակ իսկ ու-
նեցել են խորհելու և դատելու թէ մինչև որ աս-
տիճան մեր ազգին այդ սկզբունքներն մերձեցու-
ցանելի են, և թէ որքան անհրեղի սխալանք է,
Հայաստանէն գտնել երկու դար աւելի յաւաք-
չանցած ժողովրդից արարքն նորա համար ընդօ-
րինակել:

Եթէ այս անուրանալի իրողութիւնն տակաւին
չը տեսնողներ կան, եթէ խաղաղակի յայտնով
տակաւին անտողներ կը գտնուին, մինչև իսկ
եթէ Միացեալ ընկերութիւնն իւր ոչ պաշտօնա-
պէս յայտարարութեանն հակառակ, յաւիտեանս

յարտենել կը փափաքի նոյն ուղղութեան մէջ,
նոցա ազատութեան վերայ ոչ որ կարող է բու-
նանալ: Միք փափաք իսկ չունիք յամառներն
համոզելու և, եթէ երան երեսն սակէ վերջն,
խառնակներու հետ վիճաբանութեան մտնելու:
Միայն ցանկացող ենք որ ձանձրութիւն չառնու
ոչ որ, ուր, երբ և ինչպէս մեր գործելն մեզի
ցոյց տալու: Այդ մասն մեզ կը վերաբերի և խը-
րատի կարօտութիւն չունիք:

Այս կարևոր բացատրութիւնն վերջն հարկ է
է որ մեր առաջարկութեան մասին շարամիտ
անձանց ունեց տուած յիմար մեկնութիւններն
յայտ առնուած որ միանգամ ընդ միշտ ըմբե-
րանին: Յաւալի բայց ճշմարիտ մի եղելութիւն
է մեր ազգին մէջ որ ամեն անհաստէր անձանց
տուած խորհուրդներն, փոխանակ նկատողու-
թեան առարկայ լինելու, փոխանակ ազնիւ վի-
ճաբանութեամբ լուսարանուելու, այլ և այլ
վատ մեկնութեանց տեղի կը տան: Մի ձեռ-
նարկութիւն նուազելու վտանգի մէջ գտնուած
ժամանակ, վտանգ որ չեն բացարձակ խոստո-
վանիլ, երբ մին իւր խորհրդովն այդ վտանգն ի
բաց մղել կաշիտաթի և անլսելի լինելով փոր-
ձանքն կը սպառնայ միշտ, անմիջապէս կըսկը-
սին այդ անձն պատճառ ցոյց տալ ամեն աղե-
տից: Ինչու: Վասն զի այդ ձեռնարկութեան
անհաստատ վիճակն նա զգաց և յայտնեց, վասն
զի կատեն, այդպէս անելով նորա վարկն խախ-
տեց, նորա համբաւն արատեց, մինչդեռ վարկ
և համբաւն արդէն նուազելու վրայ էին: Միա-
ցեալ ընկերութիւնը նոյն իսկ միմեանց յաջոր-
դող անօրէն ժողովոց խոստովանութեամբն,
նախկին յաջող վիճակն ունենալէ հեռի են: Այս
կայողութեան պատճառներն մեք նորա ուղղու-
թեան ճիշդ չը լինեն կարծեցինք, այլք տար-
բի կերպով կը մեկնեն: Բայց ինչ որ լինին
այդ պատճառներն, կը հարցունեմք, ով է այդ-
տեղ մեզաւոր և ինչ անեն Գրիգոր Արծրունին,
Գրիգոր Նիկողոսեանն և աշխարհիս բոլոր Գը-
րիգորներն: Եթէ Միացեալ ընկերութեանց մեք-
ձակայ անկումն նախագուշակելով, որ բոլորովին
անտեղի մի երկիւղ է, կանխապէս մարդիկ կը

պարտաւոր են որ մատնանիլ անհիւով, նորա անկ-
ման բուն պատճառներն սքողեն ժողովրդեան
առաջ, ամեն որ կանխաւ լուրթեան դատա-
պարտեն նախ պէտք է գիտնան թէ անհարկ է,
Ժողովուրդն լաւ գիտէ թէ ընկերութեանց հաս-
տատութեան համար ոչք աշխատեցան, և «Մը-
շակի» բազմաթիւ յօդուածներն դեռ կեցած են,
ուր այդ անձինքն հրաւերներ կարդալով և ա-
մեն յանդիմանութիւն տեղալով Ռուսա-հայոց
վերայ յաջողեցան 17,000 րուբլ հաւաքել ի նը-
պաստ այդ ընկերութեանց: Այդ գումարին քա-
ռապատին պիտի հաւաքէին եթէ սովն վերայ
հանելով չը հարկադրէր դնոսա տալ իւրեանց
բոլոր ոյժն այդ ստիպողական գործին, որու
համար դարձեալ չուրջ 42,000 րուբլ ժողովեցին:
Սոցա ընկերութեանց մատուցած ծառայութիւն-
ներն կերելի թէ արդէն հոգուել են:

Իսկ մեք ի մասնաւորի, ընկերութեան արդի
ուղղութեան վերմ կողմնակից չը լինելով իսկ,
համոզուած ենք թէ վերջապէս մի ծառայու-
թիւն է որ կը մատուցանի ազգին, թէպէտ ա-
ռանց իւր կողման կատարելապէս պատասխա-
նելու, և այս պատճառաւ կը շարունակեմք
մասնակցել նորա աշխատութեանց:

Բայց ինչ կը նշանակեն ունեց այն անմիտ և
դաւաճան խօսքերն, որ մի օրագրի մէջ անգամ
հիւրընկալութիւն գտան, իւր թէ կան մեր ազ-
գին մէջ աշխարհք որք կուրանան բոլորովին
ուսմանց և գիտութեանց օգուտներն, թէ նախ-
նական, վայրենի կեանքն յարմարագոյն կը հա-
մարին ժողովրդեան, և թէ—տեսէք որքան խո-
րամակն են այդ պարուններն—իւրեանք լաւ հաս-
կացել են թէ բոլոր այս յարուցուած խնդիր-
ներն գաղտնի մի նպատակ կը ծածկեն, այն է
ընկերութիւնն վեր ի վայր տապալել և նորա
բեկորներուն վրայ պարել:

Մեր և մեզ նման խորհողներուն գաղափար-
ներն այսպիսի վատ ու չիմար կերպով խնդա-
թիւրող անձանց եթէ չը պատասխանեմք, վրա-
տաճ ենք որ մեր լուրթիւնն բնաւ մի տարկեցու-
ածնի գործանք չը պիտի պատճառէ:

Տ. ՓԵՏՏԻՄԱՆԻԱՆ